

PROČ?

Problém zla ve světě a v životě
člověka

© Advent-Orion Praha, 1993
ISBN 80-7172-003-8

Proč je kolem nás tolik zla?

Problém zla a utrpení byl vždy palčivým problémem lidstva, v naší době se však stal ještě aktuálnější než dříve. Vždyť máme za sebou dvě světové války a stále vznikají v různých částech světa nové a nové válečné konflikty. Kolik zla a utrpení už tyto války přinesly?! Kolik zničených lidských životů, domů, měst a vesnic?! Kolik dětí zůstalo bez rodičů, bez domova?! Z kolika lidí se stali mrzáci?! Kolik lidí opouští svou vlast a žije v nezáviděníhodných poměrech jako utečenci na různých místech naší zeměkoule...

Šíří se sociální nepokoje, roste kriminalita. Lidé ve větších městech se bojí vyjít večer na ulici. Vládne strach a nejistota. Strach, že nás někdo přepadne nebo nám ukradne náš majetek. Bojíme se, abychom náhodou ne onemocněli na rakovinu nebo AIDS. Trápí nás znečištěná voda a radioaktivní záření nebo přírodní pohromy. Potká nás autonehoda, vytopený byt, vyvrtnutý kotník či ztratíme zaměstnání, někdo nás podvede, zradí... a my prožíváme stále znovu nelehká zklamání a problémy. Každodenně vlastně slyšíme o různých neštěstích, a proto se stále znovu ptáme: Proč? Proč je na světě tolik zla a utrpení?

Některé příčiny utrpení nemusíme dlouho hledat. V mnoha případech je zřejmé, kdo co zavinil. Často jde o nedbalost, lajdáctví nebo zlomyslnost. Říkáme, že zklamal „lidský faktor“. Mnoho utrpení si skutečně zaviníme sami. Často nedbáme na varování, riskujeme, způsobem života si zapříčiňujeme mnohé nemoci, sobeckostí zraňujeme city nejbližších. Netolerantnost, pýcha nebo nesnášenlivost či pomstychtivost rozpoutala už nejednu válku...

Co ale se zemětřesením, vichřicí, povodní nebo postižením některou z nevyčísitelných nemocí? Můžeme určit viníka? Koho bychom např. předvolali k soudu za náhlé onemocnění a smrt matky tří dětí nebo za smrtelné

poranění dítěte při hře? Něco z toho bychom snad mohli připsat některým přírodním zákonitostem (vichřice, zemětřesení), ale zde už se setkáváme s utrpením, které prostě neumíme vysvětlit. Ptáme se: „Proč?“ Proč se to stalo, proč právě teď a takovým způsobem? To jsou velmi těžké otázky, na které lze nalézt stěží odpověď. Docházíme obvykle k závěru, že na otázku po prapříčině utrpení a zla neznáme odpověď.

Něco se však v nás bouří: Někdo za to přece musí být zodpovědný! Možná nás napadne: „A co Bůh? Křesťané věří, že existuje Bůh, který je všemocný a laskavý. Je-li to pravda, kde byl v té chvíli? Proč nezasáhne? Mohlo by se něco tak hrozného vůbec stát, kdyby byl opravdu tak laskavý, jak to říkají faráři?“ Mnozí skepticky rezignují: „Kdyby Bůh byl, nikdy by něco takového nedopustil.“ Má však potom smysl o něco usilovat, snažit se, když si nejsme jisti, zda to někdo nebo něco nezničí? Zlo v našem životě pokládáme za cizí prvek. Přejeme si prožívat radost a štěstí, ne zlo a utrpení.

Na světě není jen zlo

Kolem sebe vidíme tolik zla a utrpení, takže se někdy až příliš soustředujeme na negativní jevy života a zapomínáme, že na světě je také mnoho krásného a dobrého. Zvláště sdělovací prostředky se silně zaměřují na katastrofy, havárie, skandály atd. Kdybychom sledovali jen zprávy, věděli bychom o dobru ve světě jen velmi málo. Snad jsme již zapomněli na krásný východ slunce, ranní zpěv ptáků, nádhernou přírodu, krásné stavby, zdařilé kulturní akce či jiné prožitky, z kterých jsme měli skutečnou radost. Určitě si vzpomínáme na milé přátele a nezapomenutelné zážitky s nejbližšími. Kolik krásy a dobra nás denně obklopuje!

Mnozí namítají, že zlo však stále roste a zdá se, že dobro je trvale na ústupu. Skutečně, kolem sebe vidíme současně projevy dobra i zla. Jako by někdo pro lidské pokolení pečlivě naplánoval obojí, jako by z toho, kdo vládne světu, vycházelo dobro i zlo. Je to však možné, aby nějaká bytost vytvořila vše živé a krásné, ale zároveň i zlo, utrpení a smrt?

Morální vědomí člověka

Všichni lidé rozlišují mezi dobrem a zlem. Něco označujeme jako dobré, pozitivní, a něco jiného zase jako zlé, negativní. Už jako děti jsme se učili, že o dobro máme usilovat, a zlo potlačovat. Zůstává samozřejmě otázkou, co která kultura, generace a osoba považuje za dobro a co považuje za zlo. Nicméně, základní rozlišení mezi dobrem a zlem platilo ve všech dobách, ve všech kulturách a platí i dnes.

Uznáváme hodnotu života, zdraví, úctu k osobnímu vlastnictví, ke starším, potřebným a nemocným. Opačný postoj hodnotíme jako bezpráví, krutost či drzost, tedy jako něco nedobrého, zlého. Určité zásady nebo zvyky platily vždy a všude. Stává se, že někdo řekne, že neuznává rozdíl mezi dobrem a zlem, ale to platí jen potud, pokud se ho to konkrétně netýká. Zkuste ho uhodit, a okamžitě vyhrkne, že na to nemáte právo... Tím však dává najevo, jak je citlivý na určité rozlišení mezi dobrem a zlem, a tedy ho v podstatě uznává.

Celá kultura a morálka společnosti stojí na tomto přesvědčení. Bez respektování této principiální zásady by nastal ve společnosti, v rodině, prostě všude – chaos.

Musíme si však přiznat, že i když rozdíl mezi dobrem a zlem uznáváme, začínají se nám ztrácet kontury jejich hranic. Hranice mezi dobrem a zlem jsou jako by stále méně zřetelné. Působí vliv relativismu a mravní nejistoty. Zlo se nám postupně stává téměř všedním jevem. Zvykáme si na násilí, války, nezákonnosti, dokonce se k nim stavíme netečně. Jako kdyby mnohé projevy zla byly téměř normální součástí našeho života a my jsme se s nimi už smířili.

Tak je tomu v osobním životě i v širší a obecné rovině. Zdá se, že určité projevy zla a zvláště v politickém dění bereme jako „objektivní nutnost dějin“. Václav Havel v této souvislosti mluví o „ztrátě absolutního horizontu“. Ztrácíme jasné vidění nesmiřitelného rozdílu mezi tím, co je dobré a co zlé.

Přestože už tedy nejsme tak citliví na rozdíl mezi dobrem a zlem, stále chápeme dobro a zlo jako dvě protikladné veličiny. Spisovatelé, umělci, filozofové a teologové nám tento rozdíl připomínají. Přichází chvíle, kdy se probouzí naše svědomí, které se stává jakýmsi rušivým prvkem, zapomínáme-li na skutečný rozdíl mezi dobrem a zlem, mravností a nemravností. Začínáme si uvědomovat, že nad námi je jakýsi „morální imperativ“, který nám připomíná, co je správné, co by mělo být. Někdy si zcela zřetelně uvědomujeme, že jsme se nezachovali dobře, že jsme udělali chybu. Začínáme se omlouvat a své selhání vysvětlovat. Tím vlastně dáváme najevo, že respektujeme jistý morální zákon. Kdybychom nevěřili ve správné jednání, nikdy bychom neomlouvali své nesprávné chování. (Omlouváme a vysvětlujeme jen to špatné, protože cítíme, že dobro je samozřejmé.)

Kdybychom přestali uznávat jisté hodnoty, ztratil by náš život, úsilí a práce smysl. Bez jasného předělu mezi dobrem a zlem bychom ztratili důvod o něco se snažit, obětovat se pro něco, mít pro co žít. Člověk si pamatuje, co je dobré a zlé, ví že jde o dvě zcela odlišné hodnoty. V tom

vlastně spočívá tajemství jeho svědomí. Proto se pozastavuje nad projevy zla a utrpení a bouří se, zvláště týká-li se to jeho osoby. Ruský spisovatel Alexandr Solženicyn napsal: „I kdyby se ti zlo zdálo být nutností, nedovol, aby se prosadilo skrze tebe.“ Jestliže takto reaguje člověk, který prožil tolik let v sibiřských pracovních táborech, ptáme se, kde se v něm vzala ta citlivost k rozlišování hranic mezi dobrem a zlem? Proč se tolik bouří proti zlu a utrpení, když ho po celá desetiletí viděl všude kolem sebe? Proč se nepřiklonil ke zlu, když věděl, že by se tím vyhnul mnohaletému nelidskému věznění?

Kde se vzalo dobro a zlo? Kde se vzalo to rozdělení? Jak to, že jsme nerespektování těch hranic tak citliví?

Jak vysvětlujeme dobro a zlo? Jaké jsou povahy?

Příčinou zla není ani chudoba, bezprávné postavení a nedostatek základních potřeb, ale ani bohatství a moc. Jednoduše, podstata zla nespočívá pouze ve věcech nebo společenském řádu. Zlo zcela nevysvětlíme, budeme-li se zabývat jen tím, co vidíme. Konkrétní zlé činy jsou pouze určitým projevem zla jako takového. Příčina mnoha katastrof a utrpení nespočívá např. ve zbraních, kterými se zabíjí, ani v úřadu, který to schválil, ale v jednotlivých lidech, kteří povolili uzdu své pýše, lhostejnosti, chamtivosti nebo závisti. A to jsou duchovní vlastnosti. Zlo tedy není materiální povahy, ale povahy duchovní. Hmota sama o sobě není zlá, pokud ji nepoužije myslící člověk, který se jako mravní bytost rozhodl použít danou věc k účelu, který je špatný. Problém dobra a zla je duchovní.

Materialistická filozofie, která chtěla vyléčit zlo zlepšením společenských poměrů, selhala v posuzování člověka. Spoléhalo na to, že člověku stačí pro dobré jednání pouze dostatek materiálního zajištění a volného času pro zábavu. Jenže člověk je také duchovní bytost, která potřebuje i vnitřní motivaci, vědomí smysluplnosti, spravedlnosti, morálních hodnot své práce, osobní přátelství, lásku, odpuštění. To vše jsou duchovní hodnoty. Například spravedlnost nebo na druhé straně nespravedlnost a závist – ta se nedá měřit, vážit nebo spočítat. Tyto vlastnosti posuzujeme na základě osobního vztahu. A tady jsme u další důležité výpovědi – problém dobra a zla je nejen duchovní, ale zároveň osobní. Jen v osobním vztahu můžeme zakusit, co je to např. láska nebo spravedlnost, nenávisť a nespravedlnost.

Odkud tyto duchovní a osobní vlastnosti pocházejí? Z přírody? Zkuste si zodpovědět otázku, jak se mohla vyvinout z hmoty láska, sympatie, úsměv..., anebo zase závist, hněv, podvod...? Tyto vlastnosti a schopnosti člověka jsou duchovní a nemohly se vyvinout z mrtvé hmoty. Povahu skutečného dobra a zla nelze vypožorovat ani z dění kolem nás. Kultury prošly

v minulosti mnoha změnami, ale základní zásady morálního zákona zůstaly nezměněny. Hodnoty lidského života a štěstí se stále vysoce cení. I když se nám zdá, že zlo nabývá na síle, stále jsme si vědomi, že vítězit by mělo dobro, ne zlo...

Kdo nám tedy řekl, co je dobré a co zlé, co je spravedlivé a co nespravedlivé? Hmota ne. Lidé? A kdo to řekl těm lidem?

S rozlišováním dobra a zla se setkáváme ve všech dobách. To znamená, že zde hovoříme o něčem, co je nad námi, co nás přesahuje, co se nás však dotýká a můžeme to poznat. Jakýsi hlas dobra nám říká, co by mělo být, co je správné. Mluvíme tu o nároku a schopnostech, které jsou duchovní a osobní – ještě lépe nadpřirozené a nadosobní. Jsem přesvědčen, že se rodíme s mravním vědomím, které nemůže pocházet z hmoty, ale ze vztahu k jiné osobě, která nás přesahuje.

Je-li problém dobra problémem duchovním a osobním, pak i za zlem nestojí něco, ale spíše někdo. Za zlem stojí pravděpodobně jedna osobnost a za dobrem jiná. A tak docházíme k jakémusi Pravzoru dobra a v určitém smyslu i zla. Už v bibli se říká, že v posledu je garantem dobra Bůh a zástupcem zla bytost, která se jmenuje Satan.

Řekli jsme si, že dobro a zlo je nejen duchovní, ale i osobní povahy. Podle toho, jaký vztah máme k duchovním hodnotám a lidem, rozhodujeme se buď pro dobré nebo zlé. Pro duchovní hodnoty, jako je láska, odpuštění a obětavost, se rozhodujeme kvůli konkrétnímu člověku. Protože ho milujeme a jsme ochotni se pro něj obětovat. Stává se však, že nám někdo není příliš sympatický. Jak se zachováme? Budeme i na něj laskaví a spravedliví? Nemusí nám to být příjemné, ale víme, že cosi nám říká („mravní zákon“), že bychom měli být spravedliví i vůči němu. Chceme-li zůstat této zásadě, principu, hlasu věrni, musíme mu podřídit i své osobní pocity a vztahy. Jen tak totiž můžeme zůstat věrni skutečnému dobru a odmítnout zlo. Morální princip (zákon) vyžaduje, abychom byli přátelští ke všem, protože je to dobré. Jsem přesvědčen, že takový hlas může vycházet pouze z vyšší – nadpřirozené bytosti, která nás přesahuje.

Člověk je dobrý i zlý?

V každém člověku je zároveň touha po dobru a štěstí, ale také náklonnost ke zlému. Žijeme v jakémsi rozdvojeném světě. Přejeme si, aby bylo vše dobré a krásné, ale přitom často děláme věci nedobré, které nám přinášejí dokonce i škody. Jednou se nám podaří udělat něco dobrého, ale jindy zase uděláme něco špatného. Často chceme dobro, ale nedokážeme ho

uskutečnit. Pak to však snad ani nejsme my, kdo chce zlo, ale něco v nás, co je silnější než my sami. Jak v případě dobra, tak i v případě zla se jedná o něco, co je nad námi, co nás přesahuje. Ovšem tím, že si uvědomujeme, že neděláme dobro, které chceme, ale zlo, které nechceme, vlastně dáváme najevo, že uznáváme dobro. Souhlasíme s ním, přáli bychom si ho prožívat, ale naše jednání tomu neodpovídá. Zlo nás přemáhá. Cítíme se proti němu slabí. Myslí a vůlí chceme sloužit dobru, ale svým jednáním vlastně sloužíme zlu.

Tato vnitřní rozpolcenost nás silně zmáhá. Některé lidi, kteří se nad sebou zamýšleli, toto rozpoznání přivedlo do obrovských krizí a depresí. Znovu se totiž před nás staví naše původní otázka: Proč je tedy zlo, když si přejeme dobro? Jeví se nám to jako neřešitelná situace a cítíme se být podvedeni. Jak s tím máme žít?

Každý člověk toto napětí řeší sám v sobě. Dejme tomu, že nás někdo prosí o pomoc. V té chvíli budeme asi „slyšet“ dva hlasy. Jeden hlas říká „běž a pomoz mu“, a druhý nás zrazuje – „zůstaň klidně dál ležet, vždyť on si poradí i bez tebe nebo se najde někdo jiný, kdo mu pomůže“. Tyto dva hlasy, principy, nebo – chcete-li – instinkty (soucit a ochota pomoci, pohodlnost a lenivost), se navzájem vylučují. Potřebujeme tedy zaujmout rozhodující postoj, který podpoří buď tu ochotu, nebo lenivost.

Hovořili jsme již o tom, že nejde jen o samotné dobro a zlo, ale také o toho, kdo za nimi stojí. Existuje-li nějaká absolutní dobrá mocnost, pak musí samozřejmě odsuzovat každé zlo, které vykonáme. Dostáváme se do rozporu s absolutním a osobním Dobrem. Zlo musí být Dobru odporné, je to něco zcela nesourodého. Zlo chce zničit dobro. Přidáme-li se tedy na stranu zla, jsme v opozici vůči dobru jako takovému. Jsme v konfliktu s Dobrem osobním. Křesťané by rekli – jsme v konfliktu s Bohem.

Asi se nám zdá tento závěr překvapivý a snad až příliš jednoznačný. Ale zkusme se zamyslet, jaký smysl by měl náš život, kdybychom nevěděli, že svět je řízen absolutním dobrem? Naše snahy o dobro by byly beznadějně a nesmyslné. Vždyť si přejeme, aby naše práce měla význam a přinesla užitek. Spoléháme na morální smysluplnost svého života a práce.

Co se však děje, jestliže se nám nedaří jednat podle tohoto dobrého hlasu svědomí? Ve chvíli, kdy se proviníme proti morálnímu hlasu Dobra, jsme vlastně v konfliktu s Bohem. Absolutním dobrem jsme okamžitě odsouzeni. Je přirozené, že si zasloužíme trest. My však žijeme dál bez trestu. Avšak jisté důsledky přichází okamžitě. V první řadě bychom zde měli hovořit o výčitkách svědomí, poté však také o konkrétních důsledcích. Když např. podceníme teplotu kamen, spálíme se. Když jako řidiči přestaneme být pozorní, nabouráme se... V takových případech okamžitě a hmatatelně

pocítíme důsledky špatného jednání. V určitém smyslu bychom mohli mluvit o trestu. Rodiče většinou v takových situacích říkají: „Vidíš, to máš za trest, žeš mě neposlechl.“ Trest v pravém slova smyslu však nejsou jen přirozené důsledky činu. Trest je ještě něco více. Zaviníme autonehodu, rozbili jsme si auto, ale policie od nás stejně ještě vyžaduje pokutu – to je trest, musíme zaplatit za přestoupení dopravních předpisů.

Jsou však také činy, které s sebou nepřinášejí okamžitě praktické důsledky – např. lež, která se běžně neprokáže, pomluva, závist... A přece jsme se provinili. I v takových případech si zasloužíme odsouzení a trest. Ale my žijeme klidně dál, zdánlivě beztrestně.

To by mohlo znamenat, že absolutní a osobní Dobro je v prosazování dobra a odsuzování zla nedůsledné; to je však nemožné. Je-li osobní Dobro absolutně dobré, nemůže ani sebemenším způsobem tolerovat zlo. Zlo je mu bytostně „odporné“. Jedině, že by nám ho vědomě odpouštěl a dával nám příležitost k nápravě. – A přesně to o Bohu učí bible a křesťané. Kdybychom tuto nadějnou myšlenku nevyčetli z bible a neznali z křesťanského poselství, pravděpodobně by nás něco takového ani nenapadlo.

Zůstává nám nezodpovězená otázka po původu zla. Odkud zlo přišlo? Kde se vzalo zlo mezi námi na naší planetě?

Vysvětlení, které nabízí bible

Tím se dostáváme k jádru našeho problému. Aby mohla existovat zlá bytost, musela by mít určitou inteligenci i vůli a musela by nejdříve poznat dobro. Není možné plánovat zlo, nevíme-li, co je to dobro. Možnost provozovat zlo tedy není ještě zlá. Vždyť poskytuje šanci svobodně se rozhodnout pro dobro. Je vlastně propůjčena dobrem. Jen dobro dává svobodu, i když v sobě skrývá také možnost odmítnutí dobra. Svoboda umožňuje poznání dobra a zla.

Zlo svobodu poznávání a morálního rozhodování nedopřává. Naopak – zlo nutí, pokouší, svádí obvykle pomocí dobrých prvků, aby bylo zamaskováno, a tak nepozorným člověkem lépe přijato. Zlo podvádí a chce po člověku rozhodnutí bez patřičných informací. Tomu říkáme léčka. Zlo samo o sobě žádné dobré hodnoty nemá.

O původu zla říká bible asi toto: Na počátku byl Bůh – Stvořitel všeho. Stvořil nejen nebe a zemi, ale nebeské bytosti, kterým bible říká andělé. Vše bylo v nejlepším pořádku, až jeden z andělů – byl dokonce nejvýše postavený z nich (Lucifer) – začal na Boha žárlit. Nedůvěra nakonec přerostla v otevřené nepřátelství vůči Bohu a těm, kteří se k němu hlásí a uznávají

jeho vůli a hodnoty. O tom, jak se stal ze Světlohoše (Lucifera) Satan (pokoušitel), čteme v bibli následující výpověď:

„Byl jsi věrným obrazem pravzoru, plný moudrosti a dokonale krásný. Byl jsi v Edenu, zahradě Boží, ozdoben všemi drahokamy... Byl jsi zářivý cherub ochránce, k tomu jsem tě určil, pobýval jsi na svaté hoře Boží..., na svých cestách jsi byl bezúhonný ode dne svého stvoření, dokud se v tobě nenašla podlost. Pro množství tvého nečestného jednání se tvé nitro naplnilo násilím a ty jsi zhřešil.“ (Ezechiel 28,12-16)

Zůstává tajemstvím, kde se vzala v srdci dokonalého anděla zlá myšlenka. Skutečnost je však taková. Dokonalost anděla nevyklučovala možnost rozhodnout se také jinak než pro Boha. Protože Bůh je Bohem svobody, všechny stvořené bytosti obdržely svobodnou vůli. Proto bylo možné, že se zlo objevilo přímo v Boží blízkosti. Má-li být někdo dobrý, musí být svobodný. A aby mohl být svobodný k dobrému, musí být svobodný i ke zlému. Můžeme tedy říci, že z určitého hlediska to byla svoboda (a její zneužití), která umožnila zlo, následné utrpení i existenci smrti.

Asi se okamžitě zeptáme, proč všemohoucí Bůh dal takovou svobodu všem bytostem? Proč ji aspoň hned neodebral Satanovi, když viděl, že začíná o dobrou pochybovat? Svoboda nese vždy obrovské riziko, že bude zneužita. Ale jen díky svobodě můžeme prokazovat druhému lásku. Přestože svoboda vůle umožňuje také zlo, je tou jedinou cestou, jak prokázat dobro. Šťěstí, které Bůh připravil svému stvoření, je štěstí svobodného rozhodnutí pro druhého. Bůh i lidé si váží lásky teprve tehdy, vychází-li skutečně ze svobodných pohnutek. Kdybychom byli „naplánováni“ k lásce a konání dobra, nebyla by to vlastně láska, ale plnění rozkazů nebo mechanické následování předem stanoveného programu.

Napadá nás možná otázka: Proč však Bůh Satana nezničil, když se proti němu vzbouřil? Aspoň by nemohl pokoušet ostatní! Co by tím však Bůh dokázal? Kdyby to učinil, dokázal by, že je mocný a může si dělat, co chce. Stvořené bytosti by mu však přestaly sloužit z radosti. Začaly by se ho bát a poslouchaly by ho jen ze strachu či z vypočítavosti. Z bible také víme, že satan nezpochybnil Boží sílu, ale Boží charakter. Došel k závěru, že Bůh nevládne správně, a proto že by měl vládu nad stvořením převzít on. O Satanově plánu se v bibli říká: „V srdci sis říkal: Vystoupím na nebesa, vyvýším svůj trůn nad Boží hvězdy... Vystoupím na posvátná návrší oblaků, s Nejvyšším se budu měřit.“ (Izajáš 14,13.14)

Proti Bohu byla tedy vznesena falešná obvinění, že jako vládce nejedná správně, že nemá pravdu. Na takové nařčení nelze odpovědět silou. Satan ztratil k Bohu důvěru a svou nedůvěru vůči Bohu zasel i mezi ostatní anděly.

Bylo zapotřebí času, aby se ukázalo, kdo má pravdu. Kdyby Bůh Satana hned zničil, došlo by k potvrzení toho, co Satan tvrdil: Ano, Bůh je krutý, nelze ho poslouchat, vládne násilím jako diktátor. Po takovém Božím zásahu by jistě vznikla nedůvěra vůči Bohu i mezi ostatními bytostmi. Bůh dal příležitost všem bytostem ve vesmíru, aby samy mohly posoudit, kdo má pravdu – Bůh, anebo Satan? A to vyžaduje čas. Vzájemný vztah důvěry se buduje dlouho. Satan důvěru v Boha narušil, Bůh se jí snaží obhájit. Nadále projevuje svou vůli a lásku ke svému stvoření, a Satan také dává najevo svou povahu. Jde o to, aby se hlásalo, na čí straně je právo a pravda.

Bůh se ovšem na rostoucí zlo nemohl jen dívat. Pro Satana měl nesouhlas s Bohem obrovské důsledky. Biblická kniha Zjevení nám ukazuje, co se stalo: „A strhla se bitva na nebi: Michal a jeho andělé se utkali s drakem. Drak i jeho andělé bojovali, ale nezmohli, a nebylo již pro ně místa v nebi. A veliký drak, ten dávný had, zvaný ďábel a Satan, který sváděl celý svět, byl svržen na zem a s ním i jeho andělé.“ (Zjevení 12,7-9)

Bůh tedy přece jen něco podnikl. Jméno Michal znamená: Kdo je jako Bůh, tedy sám Bůh (Kristus) bojoval se Satanem. Satan ztratil postavení, které měl v nebi jako vůdce andělů. Svým jednáním se vyloučil ze sídla Dobra, učinil nemožnou svou další přítomnost v nebi. Byl „svržen“ na zem a zde pokračuje ve svém působení. Postavení Boha se upevnilo. Prorok tento Boží čin a jeho důsledky opěvuje slovy: „Nyní přišlo spasení, moc a království našeho Boha i vláda jeho Mesiáše; neboť byl svržen žalobce našich bratří, který je před Bohem osočoval dnem i nocí.“ (Zjevení 12,10)

Bůh tedy dal jasně najevo, co si o zlu Satana myslí. Aby zachránil své stvoření od morálního zničení, a přesto stvořeným bytostem zůstala naděje na spravedlnost, vyloučil Satana ze své blízkosti, kde měl vliv i na nebeské bytosti. O tom je napsáno: „Proto jásejte, nebesa a všichni, kdo v nich přebýváte!“ Hned poté se ovšem také říká: „Běda však zemi a moři, neboť sestoupil k vám ďábel, plný zlosti, protože ví, jak málo času mu zbývá.“ (Zjevení 12,12)

V těchto verších máme jak radostnou zprávu o potrestání Satana a jeho „brzkém“ konečném odsouzení, tak zároveň upozornění, že Satan se bude snažit svést proti Bohu a zásadám jeho spravedlnosti člověka. Když Bůh stvořil Adama a Evu, oba byli na toto nebezpečí upozorněni. Z první knihy bible se dozvídáme, že kdyby první lidé uposlechli Boha a důvěřovali mu, neměl by Satan možnost svést je na svou stranu. Žel, Eva s Adamem se nechali Satanem vědomě svést proti Bohu, nedbali na jeho varování, a tak zlo proniklo i do lidského pokolení. I člověka pak musel Bůh vyhnat ze zahrady Eden, aby zlo netrvalo věčně (viz 1. Mojžíšova 3).

Podobně jako Satan měl i člověk možnost zůstat navždy v Boží přítomnosti a nepoznat zlo a jeho důsledky. Aby jeho štěstí a vztah k Bohu i dalším stvořeným bytostem byl dokonalý, obdržel možnost svobodné volby, možnost souhlasit i nesouhlasit. Jak velkou tragédií se stalo pro lidstvo, že ji zneužil, vidíme dodnes.

Smíme za zlo na tomto světě činit zodpovědným Boha? Neudělal snad Bůh vše pro to, aby nebe i země byla navždy šťastným místem pro všechny stvořené bytosti? To, co o Bohu víme z bible, ukazuje, že zodpovědným za zlo není on, ale Satan. Bůh však nemůže nikoho nutit, aby se postavil na jeho stranu, a ne na stranu Satana. Bůh poskytl dostatek důkazů o své lásce. Proč první lidé utekli od Boha? Měli vše, co potřebovali k dokonalému štěstí, ale nechali se podvést Satanem. Chtěli vyzkoušet neposlušnost. Satan jim slíbil, že budou „jako bohové, kteří znají dobré i zlé“. Ano, poznat zlo – to ještě nepoznali. Proto se rozhodli Boha opustit a vydat se na území, před kterým je Bůh výslovně varoval. Mysleli si, že Bůh jim něco dobrého zatajil. Nechali se Satanem podvést, protože mu uvěřili, že jde o něco, co by určitě měli poznat a co nebude mít tak zlé následky, jak o tom mluvil Bůh. Zanedbali Boží varování, že ztratí ráj a věčnost a přivolají na sebe utrpení a smrt. To vše obětovali tomu, aby poznali také zlo, které jim Satan představil jako dobro.

Zlo a utrpení tedy zavinil Satan a vlastně také člověk. Bible zde však nekončí. Bůh tu věc jen tak nenechal. I přes zřejmou neposlušnost člověka našel Bůh východisko. Představil možnost, jak lze člověka zachránit, ukázal cestu odpuštění a zrušení kletby zla. Poslal na zem Ježíše Krista, aby v lidském těle prokázal oprávněnost Božího plánu, který měl s člověkem. On svým životem a úzkým vztahem k Bohu dokázal, že kdyby člověk Bohu důvěroval, mohl být navždy šťastný. Tak porazil Satana a celému vesmíru dokázal, že Satan neměl pravdu. Obhájil Boží charakter.

Pro křesťanství je rozhodující skutečnost, že Kristus se utkal se Satanem na této zemi, a nepodleh mu. Přesto, že zůstal – jak říká bible – bezhříšný, podstoupil smrt. Nezemřel za svůj hřích, ale za hřích lidí. Jeho smrt je vlastně zástupná. Tímto spasitelným činem dal Bůh nejzřetelněji najevo, že nadále stojí o člověka, přestože ho člověk opustil. Bůh proto podle bible nabízí milost komukoliv, kdo svého hříchu lituje a vyzná jej. Bůh mu jeho hřích odpouští a přislíbil, že i on bude jednou znovu v Boží blízkosti, odkud odešel.

Pro člověka je tedy připravena naděje a záchrana. Dostáváme novou možnost volby, zda chceme žít s Bohem, anebo se chceme spojit se Satanem. S Kristem máme možnost začít znovu, jako bychom nikdy nezhřešili. V tom je východisko ze současné situace člověka, který se dostal pod moc

zla. Kristus je klíčem k dějinám. Znovu se lidem nabízí štěstí, které přichází přímo od Boha. Vše krásné, co na této zemi prožíváme již dnes, je darem jeho milosti, kterou jsme si nezasloužili. Kdybychom zůstali cele pod Satanovou mocí, museli bychom se v životě spokojit pouze s chvilkovým štěstím. Bůh však zvítězil nad zlem a dává tuto příležitost i nám. V Boží síle můžeme i my každý den vítězně bojovat proti zlu.

Dějiny světa jsou dostatečně přesvědčivým důkazem toho, co znamená uvěřit satanovým pokušením. Bůh nás v bibli upozorňuje na podstatu zla a Satanovy metody. Zároveň nás ujišťuje, že Satan je už poražen. Je jen otázkou času, kdy zlo bude úplně odstraněno. Naše budoucnost je s Kristem, který znovu přijde na tuto zem a obnoví své stvoření. Bible říká, že až Kristus přijde, všechny vzkřísí. Ti, kteří patří Bohu, budou odměněni věčným životem bez zla, ostatní budou potrestáni věčnou smrtí. Tehdy bude zničen i Satan. Zlo už nebude více existovat.

Na čí straně dnes stojíme? Možná nejsme schopni jednoznačně odpovědět, ale snad už aspoň víme, na čí straně bychom chtěli stát. Na tom velmi záleží. Ten, kdo uvěřil Kristu, se už teď může těšit z Božího odpuštění a z konečného vyřešení celého problému dobra a zla.

Osobní řešení

Poté, co jsme si odpověděli na otázku, odkud se vzalo zlo a jak jeho problémem Bůh řeší, můžeme se opět vrátit k našemu svědomí.

Bůh nám ponechal svědomí, smysl pro rozlišování dobra a zla. Můžeme se svobodně rozhodovat, čemu budeme ve svém životě dávat přednost a jakým vlivem chceme působit. Víme, kdo stojí za zlem, kdo stojí za dobrem a jak celý spor skončí. Na našem rozhodnutí závisí, zda stojíme na straně dobra nebo zla. Víme, na čí stranu bychom se měli postavit. Bůh chce být naším spojencem. Navrhuje nám takové řešení, které nám dá vnitřní klid a uspokojení. I tehdy, když se nezachováme dobře, dává nám své odpuštění, a tím nás ujišťuje, že nás má stále rád. To je cesta, jak se uchránit výčitkám svědomí a dokonce – jak řešit i pocit viny. Tou cestou je vyznání našich provinění a přijetí Božího odpuštění. Z biblického učení o Bohu vyplývá, že nejsme okamžitě za spáchané zlo potrestáni. Bůh nám stále dává milost. Záleží na tom, jak se k této milosti stavíme.

Zlo není však pouze konkrétní čin, ale již myšlenka, které přitakáme, postoj, s kterým se ztotožníme. Naše názory nikdo neslyší, a tak se záporným vnitřním postojem můžeme žít celé dny i týdny. Bůh nás netrestá tak, jak bychom si zasloužili.

Žijeme vlastně pořád z Boží milosti. Jestliže Boha neodmítáme, má pro nás dokonce připravenou odměnu. Chce nám dát to, co vlastně patří pouze spravedlivému Kristu – co patří pouze samotnému Bohu. Jen si musíme uvědomit svou vinu, svůj skutečný postoj k Bohu, vyznat se mu, předat mu své trápení a jeho milost vědomě přijmout. Tak se výčitky svědomí změní na vnitřní pokoj, vyrovnanost a jistotu Božího odpuštění. Získáme novou sílu k dobrému životu podle Boží vůle.

Celý problém dobra a zla se docela konkrétně týká přímo nás. Vždyť i my se podílíme na rozšiřování zla... Křesťanství nás vede k pokání. Ne proto, abychom na Boha udělali dojem a odpustil nám naše hříchy. On nám přece odpustil dříve, než jsme si to vůbec mohli uvědomit. Tím nám dal tu nejlepší motivaci, abychom v našem svědomí naslouchali jeho hlasu. Měli bychom se proto rozhodovat svědomitě. To znamená zvažovat obě strany – dobro i zlo – a rozhodnout se vědomě pro dobro. Z rozhodnutí pro dobro získáme pak vnitřní klid, že jsme udělali něco užitečného a dobrého. Žijeme z jistoty, že zůstáváme ve vztahu s Bohem.

Člověk začíná svou životní cestu s obrovskou dávkou lásky, Božích i lidských darů. Konkrétní „zlí lidé“ se stali zlým tím, že většinu dobrých darů odmítli a zneužili.

Protože je nám dnes bližší činit zlo než dobro, potřebujeme znát Satanovy metody, kterými na člověka působí. Ke zlu totiž můžeme být i přinuceni nebo svedeni. Zlo nás stále silněji vtahuje do návyku a okrádá nás o vnitřní svobodu. Pouto návyku se nás snaží stále více ovládnout, abychom na něm byli závislí jako na droze, kterou potřebujeme stále častěji a ve větších dávkách. Bez morální bdělosti se tedy stáváme otroky zla – Satana. Jak zcela jinak působí Bůh! Dává nám svobodu rozhodnutí a uchází se o naši přízeň pouze svými činy lásky, které nám zjevil ve své knize a zjevuje i v našem životě.

Závěr

Žijeme ve světě, kde vládne dobro i zlo. Už víme, co nám o původu zla říká bible a jaké možnosti má každý z nás.

Nejsme schopni odstranit existenci zla, utrpení, násilí a smrt. Něco však udělat můžeme. Každý z nás může ve své oblasti vlivu volit tak, abychom dali jasně najevo, že se zlem nesouhlasíme, že nenavážeme na řetěz zla dalšími články... Svými rozhodnými stanovisky můžeme dát jasně najevo, že se zlem nemůžeme souhlasit, že zlo je vetřelcem v našem světě. Můžeme šířit vliv dobra, a tak zvěstovat, že zlo nebude mít v našem životě, ale i v dějinách poslední slovo.

Jsem přesvědčen, že velkou pomoc pro to, abychom se mohli rozhodovat správně, nám nabízí slova bible, kde se říká o Bohu, že „ve své lásce nás předem určil, abychom rozhodnutím jeho dobroty byli skrze Ježíše Krista přijati za syny a chválili slávu jeho milosti, kterou nám udělil ve svém Nejmilejším. V něm jsme vykoupeni jeho obětí a naše hříchy jsou nám odpuštěny pro přebohatou milost, kterou nás zahrnul ve vší moudrosti a prozíravosti, když nám dal poznat tajemství svého záměru..., že podle svého plánu, až se naplní čas, přivede všechno na nebi i na zemi k jednotě v Kristu.“ (Efezským 1,5-10)

Biblický pohled na zlo je jednak realistický, jednak nadějný. Protože víme, jaký má zlo původ a jakou má budoucnost, můžeme být klidní. Vždyť Bůh drží svět ve svých rukou, i když se nám někdy zdá, jako by nad dějinami ztrácel kontrolu.

Za současný stav světa nelze vinit Boha. Ten zapříčinili Satan a lidé, kteří odmítají Boží vůli a poslouchají Satana. Jde o to, koho chceme poslouchat my. Budoucnost bude patřit opět cele Bohu, dobru, pokoji a štěstí i všem, kteří se k Dobru přiznají. V této vizi můžeme překonávat současné údobí zla a často nemalého utrpení. Bůh stále respektuje naši svobodnou vůli a nenásilně nám nabízí své dary. Každý může využít obrovskou příležitost Boží milosti a nabízeného odpuštění. Ježíš Kristus je cesta, pravda i život. On je opravdovým řešením problému zla. Každý však má svůj život i svou budoucnost ve svých rukou. To je obrovský Boží dar svobody. Jak se rozhodneš?

PROČ?

Problém zla ve stětě a v životě člověka

Zpracoval Dušan Kučera

Zodpovědný redaktor Peter Polaško

V Edici Znamení doby vydal Advent-Orion s.r.o.

Vydání 1., Praha 1993

ISBN 80-7172-003-8